

Obeležavanje SPECIMEN
novčanica dinara
1884-2016

Drugo izdanje

Marko Miletić, Branko Prskalo, 2023

Sadržaj

Uvod	2
Vizuelni pregled perforacije, pečata i pretisaka	3
Tip 1 – perforacija ПОНИШТЕНО	4
Tip 2 – pečat SPÉCIMEN	7
Tip 3 – pečat SPECIMEN	8
Pretisak tip A	9
Pretisak tip B	10
Pretisak tip C	11
Pretisak tip C1	12
Pretisak tip C2	13
Pretisak tip C3	14
Pretisak tip C4	15
Pretisak tip C5	16
Pretisak tip D	17
Pretisak tip D1	18
Pretisak tip D2	19
Pretisak tip D3	20
Pretisak tip E	21
Pretisak tip E1	22
Pretisak tip E2	23
Pretisak tip F	24
Pretisak tip F1	25
Pretisak tip F2	26
Pretisak tip G	27
Pretisak tip G1	28
Pretisak tip G2	29
Pretisak tip G3	30
Pretisak tip H	31
Pretisak tip I	32
Pretisak tip J	33
Pretisak tip J1	34
Pretisak tip J2	36
Pretisak tip J3	37
Pretisak tip J4	38
Pretisak tip J5	39
Pretisak tip K	40
Pretisak tip L	41
Pretisak tip M	42
Pretisak tip M1	43
Pretisak tip M2	45
Pretisak tip M3	46
Literatura	51

Uvod

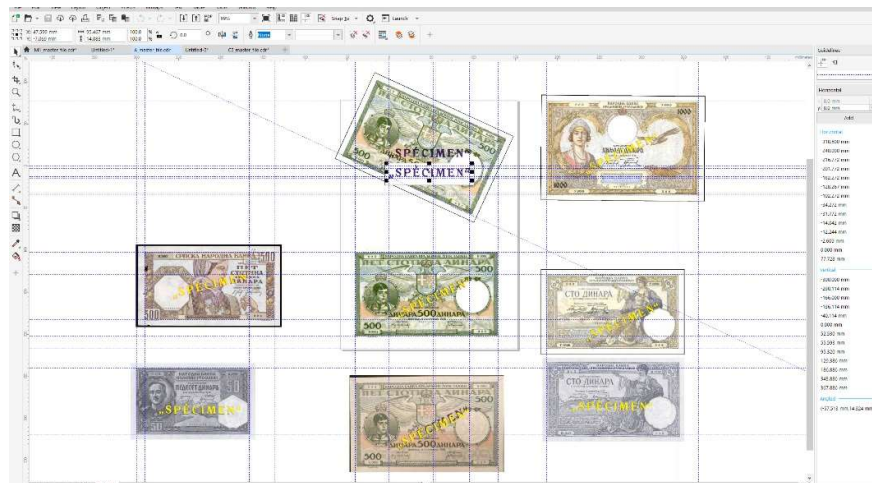
Specimen (eng. Specimen – uzorak) novčanice se štampaju uglavnom u veoma ograničenim količinama za distribuciju centralnim bankama kako bi se pomoglo u prepoznavanju novčanica iz zemlje koja nije njihova, zatim za distribuciju komercijalnim bankama i preduzećima koja barataju većim količinama gotovine, kako bi se korisnici upoznali sa novim dizajnom novčanica.

Pored toga, primerci novčanica se u nekim zemljama i prodaju kolekcionarima (često u posebnim komemorativnim fasciklama ili albumima). Takođe su ih distribuirale i štamparije kao primere njihove izrade. Povremeno se primerci novčanica dele kao poklon zvaničnicima ili zaposlenima u centralnim bankama, često u posebnim albumima za prezentaciju.

Da bi se izbeglo korišćenje primeraka novčanica kao zakonitog sredstva plaćanja, novčanicama se menja izgled, obično tako što se preštampaju pretiskom i/ili buše (perforacija) sa natpisom kao što su „SPECIMEN“, „SPECIMEN NO VALUE“, „CANCELLED“ ili ekvivalentnim u jednom ili više drugih jezika. U većini slučajeva, primerci imaju lako prepoznatljive serijske brojeve kao što su „AA0000000“ ili „00000000000“ ili „1234567890“. Mnogi primerci imaju dodatni "kontrolni broj" koji koristi centralna banka da prati ko je primio određeni primerak.

Kako su specimen novčanice, u svom ograničenom broju, zanimljive kolekcionarima, poslednjih godina se javilo puno falsifikata SPECIMEN pretisaka, u pokušaju trgovaca da dodatno zarade na želji kolekcionara da ove novčanice imaju u svojim kolekcijama. Cilj ovog rada je da evidentira, analizira i dokumentuje originalne pretiske koje je ZIN koristio u svojoj dugogodišnjoj praksi, a kako bi se stalo na put malverzacijama i prevarama na tržištu. Po priči samih notafilista, mnogi od njih se i ne usuđuju da nabavljaju specimen primerke, jer u poplavi falsifikata ne mogu biti sigurni da to neće biti bačen novac.

Evidentirane novčanice su uglavnom iz kolekcija autora, ali i kolekcija kolega koji su ustupili svoje novčanice na uvid, merenje i skeniranje. Svaka novčanica skenirana je u razmeri 1:1, prenošena u programe za grafičku pripremu, a zatim su rađene analize dimenzija, boje, pozicija na novčanici, grešaka na matricama, itd.

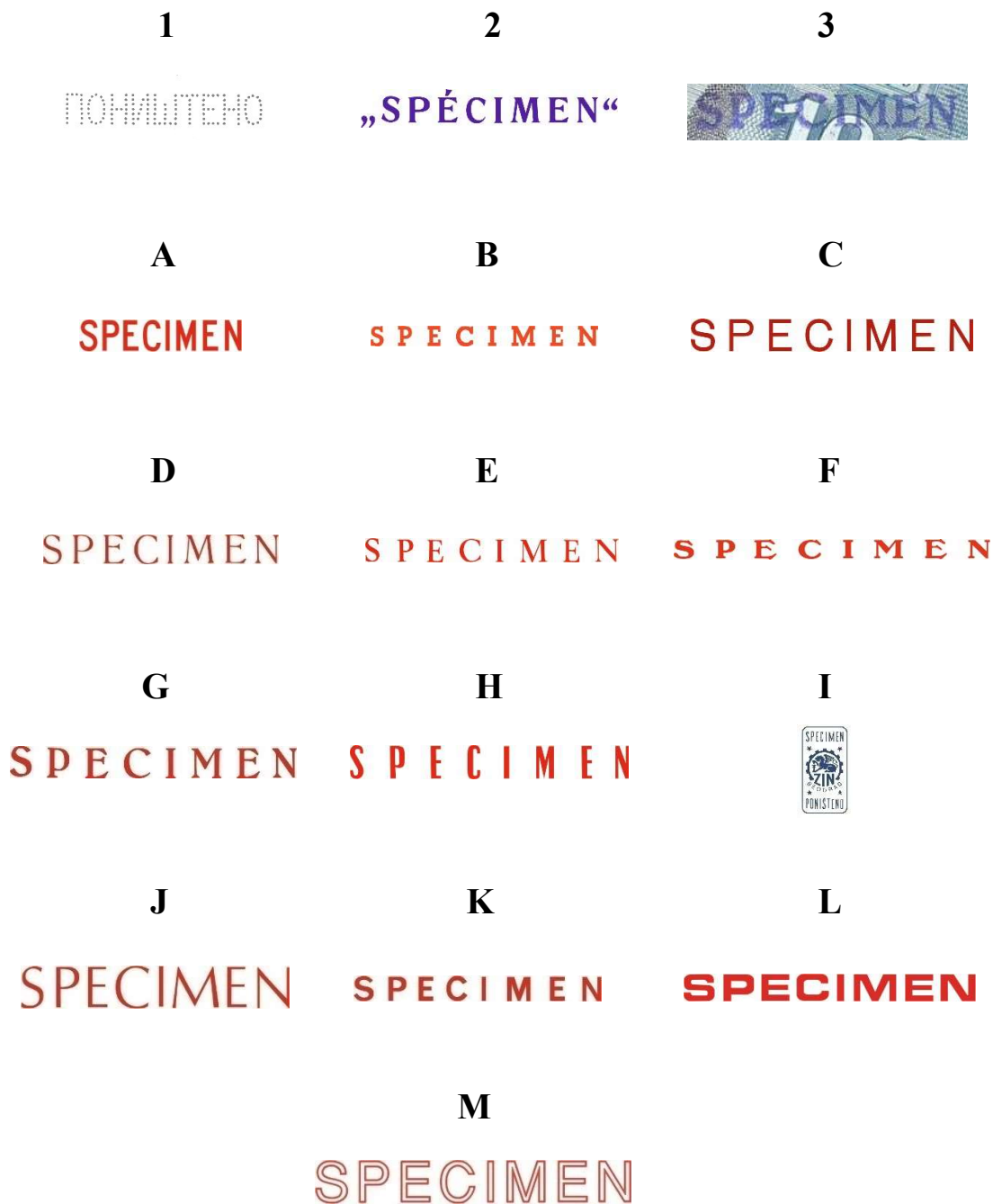
Slika 1. Proces merenja i evaluacije pretisaka, jedan od korišćenih alata

Rad je urađen na dobrovoljnoj bazi, bez komercijalne namene i isključivo u edukativne svrhe i kao takav se može slobodno distribuirati i kopirati, bez prethodne saglasnosti autora. Moguće je da se i pored sve dobre volje i truda autora pojavljuju greške u dokumentu, te se autori odriču svake odgovornosti za korišćenje dokumenta. Neophodno je da svaki čitalac, pored ovog teksta, iskoristi i druge izvore podataka, uporedi ih i sam donosi odluke. Svaki komentar na podatke u katalogu je dobrodošao i rezultiraće proverom i korekcijom ukoliko se pokaže potreba. Autori se posebno zahvaljuju Milanu Milenkoviću na pomoći u dostavljanju velikog broja slika novčanica iz svoje arhive.

Sve vaše komentare možete nam poslati na adresu katalog@notafilija.com

Vizuelni pregled pečata i pretisaka

Na sledećoj slici, prikazani su izgledi pečata i pretisaka obrađenih u ovom dokumentu, bez podele na varijante veličina slova, koje će biti detaljnije opisane na narednim stranama. Cilj ovog prikaza je da se jednim brzim pregledom odredi inicijalni tip pretiska, u cilju lakšeg pronalaska onoga što je čitaocu od interesa.

Slika 2. Vizuelni pregled perforacije, pečata i pretisaka

Tip 1 – perforacija ПОНИШТЕНО

U periodu Kraljevine Srbije i Kraljevine SHS, specimen novčanice su se perforirale oznakom ПОНИШТЕНО i na taj način su obeležavane kao novčanice koje ne mogu ići u opticaj i poslužile su u svrhu upoznavanja sa novom novčanicom. Bilo da su pristigle iz Belgije, Francuske ili Čehoslovačke, pri potrebi za slanjem uzoraka, pristupalo se perforiranju ručnom metodom.

Slika 3. Perforacija na novčanici od 50 dinara iz 1886. godine

Perforacija varira u pozicijama i broju otisaka na različitim novčanicama, negde ih ima jedna, negde tri, a negde je i cela novčanica perforirana. Horizontalno, vertikalno, ukoso, možemo videti sve varijante. Ono što je zajedničko je da svaka ta perforacija ima ista obeležja (par sitnih, jedva primetnih nepravilnosti), putem kojih je nedvosmisleno utvrđeno da su rađeni sa istim perforatorom i to je ono po čemu se mogu prepoznati u odnosu na savremene manipulacije.

Slika 4. Perforacija na novčanici od 20 dinara iz 1905. godine

Izgled i dimenzije perforacije

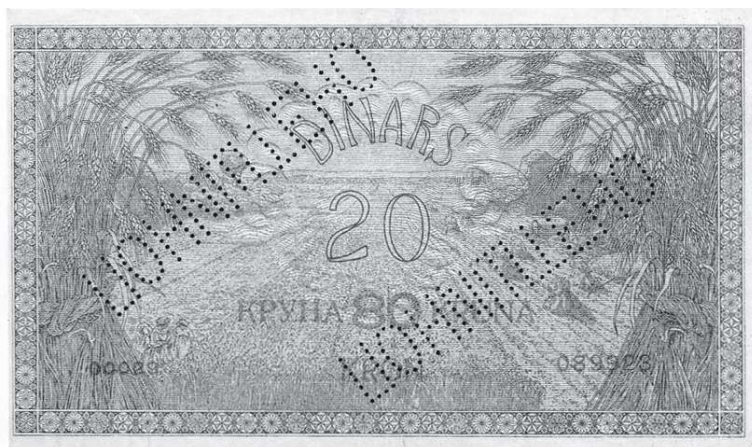
ПОНИШТЕНО

Perforacija je veličine 70x11mm, napisana velikim slovima ćirilicom. Promer rupa je 1,1 mm.

Na novčanicama Kraljevine Srbije, pravilo je da su perforirane nulte serije novčanica i nije primećeno da se javljaju na novčanicama sa redovnim serijskim oznakama. Sa druge strane, na dinarko-krunskim novčanicama, pravilo je da se javljaju na novčanicama sa redovnim serijskim brojem, te je pri identifikaciji novčanice bitno da se poklapa i serija, sa evidentiranim serijama specimena.

Slika 5. Perforacija na novčanici od 10 dinara/40 kruna iz 1919. godine

Slika 6. Perforacija na novčanici od 20 dinara/80 kruna iz 1919. godine

Slika 7. Perforacija na novčanici od 100 dinara/400 kruna iz 1919. godine

Slika 8. Perforacija na novčanici od 1000 dinara/4000 kruna iz 1919. godine

Slika 9. Perforacija na novčanici od 1000 dinara iz 1920. godine

Novčanice i serijski brojevi

Specimen perforacije tipa 1 zabeležene su na sledećim novčanicama i serijama brojeva:

50 dinara	01.03.1886.	bez serijskog broja
10 dinara	02.01.1893.	O.000 000
20 dinara	05.01.1905.	A.000 000
100 dinara	05.01.1905.	O.0 000
10 dinara/40 kruna	1919.	
20 dinara/80 kruna	1919.	00029 089923
100 dinara/400 kruna	1919.	E.281 397
1000 dinara/4000 kruna	1919.	B.52 983, O.55 348
1000 dinara	30.11.1920.	Г.133 4xx, K.68 168, Б.25 688

Tip 2 – pečat SPÉCIMEN

Među notafilistima poznat i kao “francuski specimen”, specifičan je po apostrofu na prvom slovu E i znacima navoda, što nijedan drugi pretisak nije imao. Korišćen je u periodu između 1920. i 1943. godine. U ovom istom periodu, na novčanicama je ZIN štampao mašinske pretiske (uglavnom tipa C i D), dok je pečatiranje tip 2 izvršavano u Narodnoj banci, gde su na već odštampane novčanice određenih serija udarani pečati i tako obezbeđivani dodatni specimeni za upoznavanje drugih domaćih i stranih institucija sa novim novčanicama.

Izgled pečata

„SPÉCIMEN“

Pečat se na novčanicama obično nalazi u ravni sa grafikom ili pod uglom od oko 25 stepeni, ali uzimajući u obzir da je pečat ručni, ovo može dosta varirati. Boja je ljubičasta ili crvena, na nekim novčanicama tamnija, a na nekim svetlija, u zavisnosti od izvedbe ručnog pečatiranja. Novčanice su na reversu često poništene i sa dve dijagonalne crte.

Dimenzije pečata

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 95,3 mm, visina 14 mm, dok je razmak između slova oko 3 mm. Visina slova (bez apostrofa) je 9,2 mm kod slova P, E, I, M i N, dok su slova S i C nešto veća – 9,6 mm.

Slika 10. Pretisak na novčanici od 100 dinara iz 1929. godine

Slika 11. Pretisak na novčanici od 500 dinara iz 1935. godine

Novčanice i serijski brojevi

Specimen pečati tipa 2 zabeleženi su na sledećim novčanicama i serijama brojeva:

100 dinara	30.11.1920.	B.1358 595
100 dinara	01.12.1929.	Г.0028 066, И.1537 512, Њ.0413 365
50 dinara	01.12.1931.	A.0001 959, A.0001 960
1000 dinara	01.12.1931.	C.0605 75x, Y.0008 50x, Њ.0115 117, ЈБ.0064 619
100 dinara	15.07.1934.	T.0001 05x
500 dinara	06.09.1935	B.0001 02x. И.0018 xxx, Ф.0288 02x
1000 dinara	06.09.1935.	A.0001 06x
1000 dinara	01.05.1942.	A.0300 004

Tip 3 – pečat SPECIMEN

U periodu SFRJ i SRJ, paralelno sa mašinskim pretiscima, često se koristio i ručni pečat, sličan pretisku tipa G. Evo nekoliko primera:

Slika 12. Primeri ručnog pečata tip 3 na novčanicama iz 90-tih godina

Ova vrsta pečata nailazi na najveću sumnju i podozrenje notafilista, jer ga je vrlo lako falsifikovati, te je samim tim i bojazan u kupovini opravdana. Dosta kolega smatra ove pretiske lažnim, međutim činjenica je da je autor imao uvida u određene probe novčanica, koje su pored ovog pečata imale i druge elemente autentičnosti, te ih smatra ispravnim.

Mišljenje autora je da je pored zvaničnih (mašinskih) pretisaka, ponekad postojala potreba za dodatnim količinama specimen novčanica, te je umesto ponovne organizacije štampe pretisaka bilo jednostavnije posegnuti za nekoliko svežanja nultih novčanica i na njih udariti pečate. Ovo je rađeno u Narodnoj Banci, a ne u ZIN-u.

Detaljno nisu obrađivani u ovom tekstu, jer je teško odrediti tačne konture i dimenzije, pošto su najčešće loše otisnuti, pod različitim su uglovima i različitim pozicijama. Usled ovoga, nisu evidentirani ni u referentnoj tabeli.

Na njima nailazimo na apoenima novčanica izdatim od 60-tih pa do 90-tih godina 20. veka. Nekim notafilistima će biti zanimljive za sakupljanje, najčešće pošto im se cena uglavnom ne razlikuje mnogo od cene nulte novčanice na kojoj su otisnuti, dok će se neki odlučiti samo na sakupljanje mašinskih pretisaka, kao sigurniju opciju.

Slika 13. Ručni pečat tip 3 na novčanici od 500.000 dinara iz 1993. godine

Slika 14. Ručni pečat tip 3 na novčanici od 500.000.000 dinara iz 1993. godine

Pretisak tip A

Ovaj pretisak dolazi nam sa druge strane okeana. Vidimo ga samo jednom u istoriji novčanica dinara, na jedinoj novčanici štampanoj u Sjedinjenim Američkim Državama. Dakle, na čuvenoj “Amerikanki”. U štampariji American Banknote Company u New York-u, pretisak je štampan na novčanicama nulte serije, koje su uz to i probušene sa dve rupe. Bušenje specimen novčanica rupama dodatno naglašava obezvređenost novčanice, kako se ne bi koristila za opticaj. Na ovoj novčanici je pravilo da su specimeni izbušeni sa dve rupe, a istu praksu bušenja rupa viđamo i na nekim serijama specimena obeležvanih perforacijom tipa 1.

Izgled pretiska

SPECIMEN

Pretisak se na novčanicama nalazi pod uglom od oko 20 stepeni. Boja pretiska je crvena.

Dimenzije pretiska

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 25,2 mm, visina 4,8 mm, dok je razmak između slova oko 0,8 mm. Visina slova je 4,6 mm kod slova P, E, I, M i N, dok su slova S i C nešto veća – 4,8 mm.

Slika 15. Pretisak na novčanici od 10 dinara iz 1920. godine

Novčanice i serijski brojevi

Specimen pretisak tipa A zabeležen je na sledećim novčanicama i serijama brojeva:

10 dinara	01.11.1920.	000000
-----------	-------------	--------

Pretisak tip B

Najmanji pretisak korišćen u ZIN-u mnogi često kategorišu kao ručni, iako je u stvari mašinski pretisak. Prvi put korišćen je na novčanici od 100 dinara iz 1946. godine, na kojoj je specifično da je na aversu pretisnut na dva mesta i to pod različitim uglovima, dok je na reversu pretisnut jednom. Ako se uzmu u obzir samo novčanice koje su zaista bile u opticaju, pored prethodno pomenute iz 1946. godine, možemo ga videti na apoenima iz 1955. godine. Druge novčanice na kojima je korišćen, nisu bile u opticaju.

Izgled pretiska

S P E C I M E N

Pretisak se na novčanicama nalazi obično pod uglom od oko 42 stepena. Boja pretiska je uglavnom crvena, a na Infornbiro novčanicama od 2 i 20 dinara iz 1950. godine, pojavljuje se i u tamno plavoj i sivkastoj boji.

Dimenzije pretiska

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 26,9 mm, visina 2,3 mm, dok je razmak između slova oko 1,9 mm. Visina slova je 2,25 mm kod slova P, E, I, M i N, dok su slova S i C nešto veća – 2,3 mm.

Slika 16. Pretisak na novčanici od 100 dinara iz 1946. godine

Slika 17. Pretisak na novčanici od 5000 dinara iz 1955. godine

Novčanice i serijski brojevi

Specimen pretisci tipa B zabeleženi su na sledećim novčanicama i serijama brojeva:

100 dinara	1946	EP 787xxx
1000 dinara	1949	Д.0049/50/52-052/049
50 dinara	01.05.1950.	Ђ.0013 xxx
1 dinar	1950	bez serijskog broja
2 dinara	1950	bez serijskog broja
10 dinara	1950	bez serijskog broja
20 dinara	1950	bez serijskog broja
50 dinara	1950	bez serijskog broja
10 dinara	1951	bez serijskog broja
100 dinara	1955.	AD 115xxx
500 dinara	1955.	AH 166xxx
1000 dinara	1955.	BA 158xxx
5000 dinara	1955.	AS 033xxx, AS 039xxx

Pretisak tip C

Pretisak tip C je vrlo često korišćen u ZIN-u, u periodu od 1936. pa sve do 2001. godine. Vrlo je prepoznatljiv i često na meti falsifikovanja, u pokušaju da zarade na kolekcionarima koji sakupljaju novčanice sa specimen pretiscima. Postoji u 4 različite visine slova i nekoliko različitih širina razmaka između slova, kreirajući ukupno 5 podvarijanti C pretisaka, od C1 do C5.

U različitim varijantama, F pretisci izgledaju kao što je ispod prikazano. Odnos veličina pretisaka je prikazan u odnosu na realne dimenzije na novčanicama.

C1 **SPECIMEN**

C2 **S P E C I M E N**

C3 **S P E C I M E N**

C4 **S P E C I M E N**

C5 **S P E C I M E N**

Korišćene su različite nijanse crvene boje, od svetlo crvene, pa sve do bordo nijansi. Generalno pravilo je da su pretisci u većim varijantama korišćeni na većim formatima novčanica.

Kao zanimljivost, pojavljuje se falinka na pretisku C4, na vrhu slova N, koju je moguće uočiti na različitim novčanicama. Ovakvi detalji često mogu pokazati autentičnost pretiska, jer su specifična onovremena greška u matrici i očekivano je (i poželjno) da je vidimo na originalnim pretiscima.

Slika 18. Greška na 10 dinara iz 1944. godine

Slika 19. Greška na 50 dinara iz 1946. godine

Pretisak tip C1

Varijanta C1 našla je svoje mesto samo na jednoj novčanici, 10 dinara iz 2000. godine. U odnosu na druge varijante C pretisaka, ima najmanju visinu slova i najmanji razmak između slova.

Izgled pretiska

SPECIMEN

Pretisak se na novčanicama nalazi pod uglom od oko 35 stepeni. Boja pretiska je tamnija crvena.

Dimenzije pretiska

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 55,9 mm, visina 7,8 mm, dok je razmak između slova oko 2 mm. Visina slova je 7,6 mm kod slova P, E, I, M i N, dok su slova S i C nešto veća – 7,8 mm.

Slika 20. Pretisak na novčanici od 10 dinara iz 2000. godine

Novčanice i serijski brojevi

Specimen pretisci zabeleženi su na sledećim novčanicama i serijama brojeva:

10 dinara	2000	AA 000000, kontr.br. 4 cifre
-----------	------	------------------------------

Pretisak tip C2

Pretisak tip C2 u odnosu na prethodni C1 ima istu visinu slova sa nešto većim razmakom između slova. Korišćen je od 1944. do 1968. godine. Najviše se koristio 1944. i 1946, kada je pretisnut na svim apoenima novčanica iz ovih godina.

Izgled pretiska

SPECIMEN

Pretisak se na novčanicama nalazi pod uglom od oko 27 stepeni. Boja pretiska je crvena.

Dimenzije pretiska

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 66,1 mm, visina 7,8 mm, dok je razmak između slova oko 3,6 mm. Visina slova je 7,6 mm kod slova P, E, I, M i N, dok su slova S i C nešto veća – 7,8 mm.

Slika 21. Pretisak na novčanici od 500 dinara iz 1946. godine

Slika 22. Pretisak na novčanici od 100 dinara iz 1944. godine

Novčanice i serijski brojevi

Specimen pretisci C2 zabeleženi su na sledećim novčanicama i serijama brojeva:

1 dinar	1944	bez serijskog broja
5 dinara	1944	bez serijskog broja
10 dinara	1944	bez serijskog broja
20 dinara	1944	AA 310xxx, AI 432xxx, BU 795xxx, IB 474xxx
50 dinara	1944	AO 070079, AO 076xxx, BJ 015xxx
100 dinara	1944	AE 718xxx, CA 867564
500 dinara	1944	AB 303484
1000 dinara	1944	AA 032xxx, AB 299060
50 dinara	01.05.1946.	10194xxx, 55499xxx
100 dinara	01.05.1946.	DJ 005xxx, 3PI 451xxx
500 dinara	01.05.1946.	AU 653xxx, BA 136xxx, BE 010xxx, BT 892xxx
1000 dinara	01.05.1946.	EA 533xxx, VD 312xxx
100 dinara	01.05.1949.	AA 000000
5 dinara	01.05.1968.	AA 000000, kontr.br. 6 cifara
10 dinara	01.05.1968.	AA 000000, kontr.br. 6 cifara
50 dinara	01.05.1968.	AA 000000, kontr.br. 6 cifara

Pretisak tip C3

Pretisak tip C3 u odnosu na prethodne C1 i C2 ima veću visinu slova i sa nešto je većim razmakom između slova. Korišćen je za samo tri optičajna apoena, 1968, 1978. i 1987. godine.

Izgled pretiska

SPECIMEN

Pretisak se na novčanicama nalazi pod uglom od oko 22 stepena. Boja pretiska je uglavnom tamnija crvena.

Dimenzije pretiska

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 80,3 mm, visina 10,5 mm, dok je razmak između slova oko 3,4 mm. Visina slova je 10,2 mm kod slova P, E, I, M i N, dok su slova S i C nešto veća – 10,5 mm.

Slika 23. Pretisak na novčanici od 50 dinara iz 1978. godine

Slika 24. Pretisak na novčanici od 20.000 dinara iz 1987. godine

Novčanice i serijski brojevi

Specimen pretisci zabeleženi su na sledećim novčanicama i serijama brojeva:

10 dinara	01.05.1968.	AA 000000, bez kontr.broja
50 dinara	12.08.1978.	AA 0000000, kontr.br. 7 cifara
20.000 dinara	1987	xA 0000000, kontr.br. 7 cifara

Pretisak tip C4

Pretisak tip C4, pored standardnog izgleda za pretiske C tipa, u odnosu na prethodni C3 ima nešto manju visinu slova, ali je i sa nešto je većim razmakom između slova. Korišćen je za najviše između 1936. i 1950. godine, da bi posle 70 godina pauze našao svoje mesto i na jednom apoenju iz 2001. godine.

Izgled pretiska

SPECIMEN

Pretisak se na novčanicama nalazi pod uglovima od 25 i 30 stepeni. Boja pretiska je tamnija crvena.

Dimenzije pretiska

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 84,6 mm, visina 9,6 mm, dok je razmak između slova oko 4,6 mm. Visina slova je 9,4 mm kod slova P, E, I, M i N, dok su slova S i C nešto veća – 9,6 mm.

Slika 25. Pretisak na novčanici od 50 dinara iz 1946. godine

Slika 26. Pretisak na novčanici od 1000 dinara iz 1950. godine

Novčanice i serijski brojevi

Specimen pretisci C4 tipa zabeleženi su na sledećim novčanicama i serijama brojeva:

20 dinara	06.09.1936.	И.182x 289
10.000 dinara	06.09.1936.	Л.0065 99x
10 dinara	22.09.1939.	Г.0832 99x
1 dinar	1944	bez serijskog broja
5 dinara	1944	bez serijskog broja
10 dinara	1944	bez serijskog broja
20 dinara	1944	БЈ 897603
50 dinara	1944	БЕ 683xxx
500 dinara	1944	АС 577xxx
1000 dinara	1944	БА 108xxx, БВ 749xxx, БЗ 250164
50 dinara	01.05.1946.	06282xxx
100 dinara	01.05.1946.	А3 108xxx
1000 dinara	01.05.1946.	АК 750xxx, БВ 742xxx
100 dinara	01.05.1949.	БЛ 634078, Бx 000100
100 dinara	1950	АВ 711xxx
500 dinara	1950	БХ 000xxx
1000 dinara	1950	АА 000xxx
5000 dinara	1950	АА 000xxx
200 dinara	2001	АА 000000, kontr.br. 4 cifre

Pretisak tip C5

Najveći u C porodici, ovaj pretisak je korišćen uglavnom za veće apoeene, u periodu od 1936. do 1950. godine. Ukupno ga možemo naći na 4 apoeena, 2 opticajne novčanice i dve koje nisu bile u opticaju.

Izgled pretiska

SPECIMEN

Pretisak se na novčanicama nalazi pod uglom od 25 stepeni, osim na novčanici od 10.000 dinara iz 1936, na kojoj je pretisnut u liniji sa samom grafikom novčanice. Boja pretiska je tamnija crvena.

Dimenzije pretiska

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 118 mm, visina 13 mm, dok je razmak između slova oko 6,8 mm. Visina slova je 12,5 mm kod slova P, E, I, M i N, dok su slova S i C nešto veća – 13 mm.

Slika 27. Pretisak na novčanici od 10.000 dinara iz 1936. godine

Slika 28. Pretisak na novčanici od 500 dinara iz 1941. godine

Slika 29. Pretisak na novčanici od 500 dinara iz 1946. godine

Slika 30. Pretisak na novčanici od 5000 dinara iz 1950. godine

Novčanice i serijski brojevi

Specimen pretisci C5 tipa zabeleženi su na sledećim novčanicama i serijama brojeva:

10.000 dinara	06.09.1936.	Л.0065 900
500 dinara	01.11.1941.	Љ.0069 760
500 dinara	01.05.1946.	АБ 461xxx
5000 dinara	01.11.1950.	БВ 022xxx

Pretisak tip D

Pretisak tipa D korišćen je u periodu Kraljevine Jugoslavije, DFJ i FNRJ. Vidamo ga na novčanicama u periodu od 1931. pa sve do 1953. godine. Najviše apoena dobile je podvarijantu D2, dok u manjoj D1 podvarijanti postoji na pet novčanica, a u većoj D3 – samo na jednoj. Sve tri podvarijante imaju različitu visinu i razmak između slova.

U različitim varijantama, F pretisci izgledaju kao što je ispod prikazano. Odnos veličina pretisaka je prikazan u odnosu na realne dimenzije na novčanicama.

D1 SPECIMEN

D2 SPECIMEN

D3 SPECIMEN

Na slici ispod vidimo da je ovaj pretisak takođe korišćen u ZIN-u i za obeležavanje specimena obveznica u istom periodu, a ne samo novčanica.

Slika 31. Pretisak D na obveznici za javne radove i zemaljsku odbranu Kraljevine Jugoslavije

Pretisak tip D1

Pretisak tip D1, najmanji je od D varijanti pretiska, imao je sudbinu da bude samo na jednoj optičajnoj novčanici, na 100 dinara iz 1953, i to na dve serije numeracije, do ostale četiri novčanice na kojima se pojavljivao nisu bile u optičaju.

Izgled pretiska

SPECIMEN

Pretisak se na novčanicama nalazi pod uglom od oko 31 stepen. Boja pretiska je crvena.

Dimenzije pretiska

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 43 mm, visina 5,2 mm, dok je razmak između slova oko 2,1 mm. Visina slova je 5 mm kod slova P, E, I, M i N, dok su slova S i C nešto veća – 5,2 mm.

Slika 32. Pretisak na novčanici od 5 dinara iz 1950. godine

Slika 33. Pretisak na novčanici od 100 dinara iz 1953. godine

Slika 34. Pretisak na novčanici od 500 dinara iz 1953. godine

Slika 35. Pretisak na novčanici od 1000 dinara iz 1953. godine

Novčanice i serijski brojevi

Specimen pretisci D1 tipa zabeleženi su na sledećim novčanicama i serijama brojeva:

1000 dinara	01.05.1949.	Ђ.0071 557
50 dinara	01.05.1950.	Ђ.0017 109
5 dinara	1950	bez serijskog broja
100 dinara	01.05.1953.	AB 072xxx, A3 762xxx
500 dinara	01.05.1953.	AC 000000
1000 dinara	01.05.1953.	AC 000000

Pretisak tip D2

Pretisak tip D2 korišćen je u periodu 1931. do 1946. godine. Nešto je većih dimenzija i razmaka slova od tipa D1, a možemo ga sresti na 10 različitih novčanica.

Izgled pretiska

SPECIMEN

Pretisak se na novčanicama nalazi pod uglom od oko 29 stepeni, dok je na 50 dinara iz 1931. u ravni sa grafikom. Boja pretiska je crvena.

Dimenzije pretiska

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 64,2 mm, visina 7,6 mm, dok je razmak između slova oko 3,3 mm. Visina slova je 7,3 mm kod slova P, E, I, M i N, dok su slova S i C nešto veća – 7,6 mm.

Slika 36. Pretisak na novčanici od 50 dinara iz 1931. godine

Slika 37. Pretisak na novčanici od 500 dinara iz 1944. godine

Slika 38. Pretisak na novčanici od 1000 dinara iz 1944. godine

Slika 39. Pretisak na novčanici od 1000 dinara iz 1946. godine

Novčanice i serijski brojevi

Specimen pretisci D2 tipa zabeleženi su na sledećim novčanicama i serijama brojeva:

50 dinara	01.12.1931.	A.0001 996
1 dinar	1944	bez numeracije
5 dinara	1944	bez numeracije
10 dinara	1944	bez numeracije
20 dinara	1944	AA 310xxx, БК 683xxx
50 dinara	1944	АО 07004, БЕ 692xxx
100 dinara	1944	СА 867xxx
500 dinara	1944	РА 090xxx
1000 dinara	1944	АВ 299xxx
1000 dinara	01.05.1946.	ГТ 386xxx

Pretisak tip D3

Pretisak tip D3 najvećih je dimenzija iz serije D pretisaka. Iako je moguće da je korišćen na više novčanica, autoru je poznat samo jedan primer.

Izgled pretiska

SPECIMEN

Pretisak je na novčanici u ravni sa grafikom. Boja pretiska je crvena.

Dimenzije pretiska

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 115,3 mm, visina 13,2 mm, dok je razmak između slova oko 6,4 mm. Visina slova je 12,7 mm kod slova P, E, I, M i N, dok su slova S i C nešto veća – 13,2 mm.

Slika 40. Pretisak na novčanici od 1000 dinara iz 1941. godine

Novčanice i serijski brojevi

Specimen pretisak D3 tipa zabeležen je na sledećoj novčanici i seriji brojeva:

1000 dinara	01.05.1941.	J.0063 127
-------------	-------------	------------

Pretisak tip E

Pretisak tipa E srećemo na jednoj novčanici iz 70-tih godina, a zatim dosta češće na raznim apoenima u 1989, 1990, i 1992. godini, kao i na prvih 8 apoenima 1993. godine. Najviše novčanica dobilo je varijantu E1, dok u E2 varijanti koja se od E1 razlikuje samo u razmaku između slova, postoji samo na jednoj novčanici.

U različitim varijantama, E pretisci izgledaju kao što je ispod prikazano. Odnos veličina pretisaka je prikazan u odnosu na realne dimenzije na novčanicama.

E1 S P E C I M E N

E2 S P E C I M E N

Pretisak tip E, korišćen je takođe i za obeležavanje specimen novčanica Republike Srpske Krajine i Republike Srpske, štampanih početkom 90-tih godina.

Slika 41. Pretisak E na novčanici RSK od 50 dinara iz 1992. godine

Slika 42. Pretisak E na novčanici RS od 100 dinara iz 1992. godine

Pretisak tip E1

Pretisak tip E1, samo jedanput iskorišćen 1974. godine, a kasnije mnogo češće, na čak 23 novčanice u periodu 1989-1993. godine.

Izgled pretiska

S P E C I M E N

Pretisak se na novčanicama nalazi pod uglom od oko 33 stepena. Boja pretiska je crvena.

Dimenzije pretiska

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 70,7 mm, visina 6,3 mm, dok je razmak između slova oko 4,6 mm. Visina slova je 6 mm kod slova P, E, I, M i N, dok su slova S i C nešto veća – 6,3 mm.

Slika 43. Pretisak na novčanici od 20 dinara iz 1974. godine

Slika 44. Pretisak na novčanici od 200 dinara iz 1990. godine

Novčanice i serijski brojevi

Specimen pretisci E1 tipa zabeleženi su na sledećim novčanicama i serijama brojeva:

20 dinara	19.12.1974.	AA 000000
100.000 dinara	01.05.1989.	AA 0000000, kontr.br. 6 cifara
500.000 dinara	VIII 1989	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
2.000.000 dinara	VIII 1989	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
50 dinara	01.01.1990.	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
200 dinara	01.01.1990.	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
100 dinara	01.03.1990.	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
500 dinara	01.03.1990.	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
10 dinara	01.09.1990.	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
1000 dinara	26.11.1990.	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
100 dinara	1991	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
100 dinara	1992	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
500 dinara	1992	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
1000 dinara	1992	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
5000 dinara	1992	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
10.000 dinara	1992	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
50.000 dinara	1992	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
100.000 dinara	1993	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
500.000 dinara	1993	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
1.000.000 dinara	1993	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
5.000.000 dinara	1993	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
10.000.000 dinara	1993	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
50.000.000 dinara	1993	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
100.000.000 dinara	1993	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
500.000.000 dinara	1993	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre

Pretisak tip E2

Pretisak tip E2, iste je visine slova kao i E1, samo je ramak između slova nešto veći. Nalazimo ga samo na jednoj novčanici.

Izgled pretiska

S P E C I M E N

Pretisak se na novčanicama nalazi pod uglom od oko 21 stepen. Boja pretiska je crvena.

Dimenzije pretiska

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 96,4 mm, visina 6,3 mm, dok je razmak između slova oko 7,5 mm. Visina slova je 6 mm kod slova P, E, I, M i N, dok su slova S i C nešto veća – 6,3 mm.

Slika 45. Pretisak na novčanici od 1000 dinara iz 1974. godine

Novčanice i serijski brojevi

Specimen pretisak E2 tipa zabeležen je na sledećoj novčanici i seriji brojeva:

1000 dinara	19.12.1974.	AA 000000
-------------	-------------	-----------

Pretisak tip F

Pretisak tipa F u ZIN-u je korišćen samo na novčanicama iz 1963. godine, u dve svoje podvarijante, koje se razlikuju samo po razmaku između slova, dok je visina slova ista.

U različitim varijantama, F pretisci izgledaju kao što je ispod prikazano. Odnos veličina pretisaka je prikazan u odnosu na realne dimenzije na novčanicama.

F1 S P E C I M E N

F2 S P E C I M E N

Specimeni iz 1963. godine, uobičajeno se na tržištu nude u kompletima. Dosta su česti i cena kompleta se kreće oko 100 eura.

Slika 46. Komplet specimena iz 1963. godine

Pretisak tip F1

Pretisak tip F1, samo jednom iskorišćen, 1963. godine, na novčanici od 100 dinara.

Izgled pretiska

S P E C I M E N

Pretisak se na novčanicama nalazi pod uglom od oko 21 stepen. Boja pretiska je crvena.

Dimenzije pretiska

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 96,2 mm, visina 5,6 mm, dok je razmak između slova oko 5,4 mm. Visina slova je 6 mm kod slova P, E, I, M i N, dok su slova S i C nešto veća – 5,6 mm.

Slika 47. Pretisak na novčanici od 100 dinara iz 1963. godine

Novčanice i serijski brojevi

Specimen pretisci F1 tipa zabeleženi su na sledećim novčanicama i serijama brojeva:

100 dinara	01.05.1963.	AA 000000
------------	-------------	-----------

Pretisak tip F2

Pretisak tip F2 možemo sresti na apoenima od 500, 1000 i 5000 dinara iz 1963. godine. Od podvarijante F1 razlikuje ga sam onešto veći razmak između slova.

Izgled pretiska

S P E C I M E N

Pretisak se na novčanicama nalazi pod uglom od oko 18 stepeni. Boja pretiska je crvena.

Dimenzije pretiska

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 99,6 mm, visina 5,6 mm, dok je razmak između slova oko 5,9 mm. Visina slova je 6 mm kod slova P, E, I, M i N, dok su slova S i C nešto veća – 5,6 mm.

Slika 48. Pretisak na novčanici od 500 dinara iz 1963. godine

Slika 49. Pretisak na novčanici od 1000 dinara iz 1963. godine

Novčanice i serijski brojevi

Specimen pretisci F2 tipa zabeleženi su na sledećim novčanicama i serijama brojeva:

500 dinara	01.05.1963.	AA 000000
1000 dinara	01.05.1963.	AA 000000
5000 dinara	01.05.1963.	AA 000000

Pretisak tip G

Pretisak tipa F možemo sresti na novčanicama u periodu od 1965. do 1978. godine, u tri podvarijante, od kojih je kod prve korišćena standardna debljina fonta, dok je kod druge i treće korišćena "bold" tj. deblja vrsta istog fonta. Kod G3 je "bold" varijanta dodatno i uvećana, te je i visina slova veća nego kod G1 i G2.

U različitim varijantama, G pretisci izgledaju kao što je ispod prikazano. Odnos veličina pretisaka je prikazan u odnosu na realne dimenzije na novčanicama.

G1 S P E C I M E N

G2 S P E C I M E N

G3 S P E C I M E N

Zavod za izradu novčanica je sedamdesetih godina takođe izrađivao novčanice i za Narodnu banku Angole, na osnovu međudržavnog sporazuma. I na novčanicama Angole iz 1976. i 1979. godine možemo sresti G tip pretiska, kao odgovarajući za period.

Slika 50. Pretisak tip G na novčanici Angole iz 1976. godine

Pretisak tip G1

Pretisak tip G1 imamo prilike da vidimo samo na apoenima od 5, 10 i 50 dinara iz 1965. godine.

Izgled pretiska

S P E C I M E N

Pretisak se na novčanicama nalazi pod uglom od oko 23 stepena. Boja pretiska je crvena.

Dimenzije pretiska

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 93 mm, visina 6,2 mm, dok je razmak između slova oko 8,1 mm. Visina slova je 5,6 mm kod slova P, E, I, M i N, dok su slova S i C nešto veća – 6,1 mm.

Slika 51. Pretisak na novčanici od 5 dinara iz 1965. godine

Slika 52. Pretisak na novčanici od 50 dinara iz 1965. godine

Novčanice i serijski brojevi

Specimen pretisci G1 tipa zabeleženi su na sledećim novčanicama i serijama brojeva:

5 dinara	01.08.1965.	AA 000000
10 dinara	01.08.1965.	AA 000000
50 dinara	01.08.1965.	AA 000000

Pretisak tip G2

Pretisak tip G2 korišćen je za obeležavanje apoena od 500 dinara iz 1970. godine, u varijanti papira bez zaštitne niti i 6 cifara u serijskom broju, kao i novčanica od 500 i 1000 dinara iz 1978. Visina slova je ista kao na pretisku tipa G1, dok je razmak između slova nešto veći.

Izgled pretiska

S P E C I M E N

Pretisak se na novčanicama nalazi pod uglom od oko 47 stepeni. Boja pretiska je crvena.

Dimenzije pretiska

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 70,2 mm, visina 6,2 mm, dok je razmak između slova oko 4,4 mm. Visina slova je 5,6 mm kod slova P, E, I, M i N, dok su slova S i C nešto veća – 6,1 mm.

Slika 53. Pretisak na novčanici od 500 dinara iz 1970. godine (bez niti)

Slika 54. Pretisak na novčanici od 1000 dinara iz 1978. godine

Novčanice i serijski brojevi

Specimen pretisci G2 tipa zabeleženi su na sledećim novčanicama i serijama brojeva:

100 dinara	01.08.1965.	AA 0000000, bez kontr. broja
50 dinara	01.05.1968.	AA 0000000, bez kontr. broja
500 dinara	01.08.1970.	AA 000000, kontr.br. 6 cifara (bez niti)
500 dinara	12.08.1978.	AA 0000000
1000 dinara	12.08.1978.	AA 0000000

Pretisak tip G3

Pretisak tip G3, pored podebljanih slova, je i dodatno povećan u odnosu na G2. Ovaj tip možemo naći samo na novčanici od 500 dinara iz 1970. godine, i to na varijanti sa 7 cifara u serijskom broju i sa zaštitnom niti u papiru.

Izgled pretiska

S P E C I M E N

Pretisak se na novčanicama nalazi pod uglom od oko 23 stepena. Boja pretiska je crvena.

Dimenzije pretiska

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 95,3 mm, visina 10,3 mm, dok je razmak između slova oko 5,2 mm. Visina slova je 9,5 mm kod slova P, E, I, M i N, dok su slova S i C nešto veća – 9,8 mm.

Slika 55. Pretisak na novčanici od 500 dinara iz 1970. godine (sa niti)

Novčanice i serijski brojevi

Specimen pretisak G3 tipa zabeležen je na sledećoj novčanici i seriji brojeva:

500 dinara	01.08.1970.	AA 0000000 (sa niti)
------------	-------------	----------------------

Pretisak tip H

Pretisak tip H možemo videti samo na novčanicama iz 1978. godine i to ne čak na svim apoenima, već samo na 10, 20 i 100 dinara. Apoeni od 10 i 20 dinara imaju i odštampan kontrolni broj (7 odnosno 4 cifre respektivno), dok na apoenu od 100 dinara nema kontrolnog broja. Zanimljivo je da kontrolnih brojeva nema ni na apoenima od 500 i 1000 dinara, koji su dobijali pretisak G2. Pretisak H postoji samo u jednoj veličini.

Izgled pretiska

S P E C I M E N

Pretisak se na novčanicama nalazi pod uglom od oko 24 stepena. Boja pretiska je crvena.

Dimenzije pretiska

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 70,8 mm, visina 8,3 mm, dok je razmak između slova oko 6,9 mm. Visina slova je 8,1 mm kod slova P, E, I, M i N, dok su slova S i C nešto veća – 8,3 mm.

Slika 56. Pretisak na novčanici od 10 dinara iz 1978. godine

Slika 57. Pretisak na novčanici od 100 dinara iz 1978. godine

Novčanice i serijski brojevi

Specimen pretisci H tipa zabeleženi su na sledećim novčanicama i serijama brojeva:

10 dinara	12.08.1978.	AA 0000000, kontr.br. 7 cifara
20 dinara	12.08.1978.	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
100 dinara	12.08.1978.	AA 0000000

Pretisak tip I

Pretisak tip I u potpunosti odstupa od dugogodišnje prakse ZIN-a u smislu svog izgleda, a u obliku je logotipa ZIN-a, sa dodatim rečima SPECIMEN iznad i PONIŠTENO ispod logotipa. Okolo su četiri zvezde, koje nisu uobičajeno sastavni deo zaštitnog znaka Zavoda. Dodatno, na donjem rubu novčanice, ispred šestocifrenog kontrolnog broja pretiska, ima ponovljen natpis SPECIMEN. Ovakav pretisak (logotip ZIN-a) viđen je samo na jednom apoenju iz 1965 godine, nikada pre, a ni posle toga.

Izgled pretiska

SPECIMEN №

Pretisak (sa logotipom ZIN-a) se na novčanicama nalazi u ravni sa grafikom. Boja pretiska je tamno plava. Dodatno, na donjem rubu novčanice se nalazi reč SPECIMEN, u svetlo plavoj boji, u čijem nastavku je kontrolni broj specimena.

Dimenzije pretiska

Spoljne mere logotipa, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 12,3 mm, visina 23,3 mm.

Kod malog rubnog pretiska (sa kontrolnim brojem), visina slova je 2,3 mm, a ukupna širina sa No oznakom je 22,6 mm.

Slika 58. Pretisak na novčanici od 100 dinara iz 1965. godine

Slika 59. Logotip ZIN

Novčanice i serijski brojevi

Specimen pretisak I tipa zabeležen je na sledećoj novčanici i seriji brojeva:

100 dinara	01.08.1965.	AA 000000
------------	-------------	-----------

Pretisak tip J

Pretisak tipa J prvi put srećemo na novčanicama iz 1981. godine, zatim na nekoliko apoena 1985, 1988 i 1991, da bi se intenzivno počeo koristiti u drugom talasu inflacijskih novčanica 1993. godine. U svojoj najmanjoj varijanti je i najčešći, dok se varijante J2, J3 i J4, sa većom visinom slova, javljaju samo na po jednom, odnosno tri (za J4) apoena iz 1981. godine. Najzad, najveći predstavnik J pretisaka, korišćen je za obeležavanje apoena od 1000 dinara, takođe iz 1981. godine.

U različitim varijantama, J pretisci izgledaju kao što je ispod prikazano. Odnos veličina pretisaka je prikazan u odnosu na realne dimenzije na novčanicama.

J1 S P E C I M E N

J2 SPECIMEN

J3 S P E C I M E N

J4 S P E C I M E N

J5 S P E C I M E N

Pretisak tip J, korišćen je takođe i za obeležavanje novčanica Republike Srpske Krajine.

Slika 60. Pretisak J na novčanici RSK od 50 milijardi dinara

Slika 61. Pretisak J na novčanici RSK od 10 miliona dinara

Pretisak tip J1

Pretisak tip J1 prvi put srećemo na novčanici sa likom Josipa Broza Tita iz 1985. godine. Povremeno se javlja 1988 i 1991, da bi 1993 bio korišćen na čak 30 novčanica.

Izgled pretiska

S P E C I M E N

Pretisak se na novčanicama nalazi pod uglom od oko 23 stepena. Boja pretiska je crvena.

Dimenzije pretiska

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 66,1 mm, visina 6,3 mm, dok je razmak između slova oko 5,1 mm. Visina slova je 6,1 mm kod slova P, E, I, M i N, dok su slova S i C nešto veća – 6,2 mm.

Slika 62. Pretisak na novčanici od 5000 dinara iz 1985. godine

Slika 63. Pretisak na novčanici od 500 miliona dinara iz 1993. godine

Slika 64. Pretisak na novčanici od 50 dinara iz 1996. godine

Slika 65. Pretisak na novčanici od 100 dinara iz 2000. godine

Novčanice i serijski brojevi

Specimen pretisci J1 tipa zabeleženi su na sledećim novčanicama i serijama brojeva:

5000 dinara	01.05.1985.	AA 000000
50.000 dinara	01.05.1988.	AA 0000000, kontr.br. 6 cifara
50 dinara	1991	AA 0000000
1.000.000.000 dinara	1993	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
10.000.000.000 dinara	1993	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
5000 dinara	1993	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
10.000 dinara	1993	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
50.000 dinara	1993	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
500.000 dinara	1993	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
5.000.000 dinara	1993	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
50.000.000 dinara	1993	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
500.000.000 dinara	1993	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
5.000.000.000 dinara	1993	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
50.000.000.000 dinara	1993	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
500.000.000.000 dinara	1993	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
10 dinara	1994	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
100 dinara	1994	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
1000 dinara	1994	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
5000 dinara	1994	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
50.000 dinara	1994	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
500.000 dinara	1994	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
10.000.000 dinara	1994	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
1 dinar	01.01.1994.	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
5 dinara	01.01.1994.	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
10 dinara	01.01.1994.	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
5 dinara	03.03.1994.	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
10 dinara	03.03.1994.	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
20 dinara	03.03.1994.	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
50 dinara	06.1996.	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
100 dinara	10.1996.	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
20 dinara	2000	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
50 dinara	2000	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.
100 dinara	2000	AA 0000000, kontr.br. 4 cif.

Pretisak tip J2

Pretisak tip J2 korišćen je za obeležavanje samo jedne novčanice, 10 dinara iz 1981. godine. Visina slova je nešto veća nego na osnovnoj J1 varijanti pretiska, ali je razmak između slova dosta manji, dajući manju širinu celog pretiska.

Izgled pretiska

SPECIMEN

Pretisak se na novčanici nalazi pod uglom od oko 23 stepena. Boja pretiska je crvena.

Dimenzije pretiska

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 50,3 mm, visina 7,6 mm, dok je razmak između slova oko 1,8 mm. Visina slova je 7,4 mm kod slova P, E, I, M i N, dok su slova S i C nešto veća – 7,6 mm.

Slika 66. Pretisak na novčanici od 10 dinara iz 1981. godine

Novčanice i serijski brojevi

Specimen pretisak J2 tipa zabeležen je na sledećoj novčanici i seriji brojeva:

10 dinara	04.11.1981.	xx 0000000, kontr.br. 6 cifara
-----------	-------------	--------------------------------

Pretisak tip J3

Pretisak tip J3 korišćen je za obeležavanje samo jedne novčanice, 20 dinara iz 1981. godine. U odnosu na J2, visina slova je ista, dok je razmak između slova nešto veći.

Izgled pretiska

SPECIMEN

Pretisak se na novčanici nalazi pod uglom od oko 27 stepeni. Boja pretiska je crvena.

Dimenzije pretiska

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 64,2 mm, visina 7,6 mm, dok je razmak između slova oko 3,7 mm. Visina slova je 7,4 mm kod slova P, E, I, M i N, dok su slova S i C nešto veća – 7,6 mm.

Slika 67. Pretisak na novčanici od 20 dinara iz 1981. godine

Novčanice i serijski brojevi

Specimen pretisak J3 tipa zabeležen je na sledećoj novčanici i seriji brojeva:

20 dinara	04.11.1981.	xx 0000000, kontr.br. 6 cifara
-----------	-------------	--------------------------------

Pretisak tip J4

Pretisak tip J4 možemo videti na tri apoena iz 1981. godine. Ima istu visinu slova kao i J2 i J3, sa još većim razmakom između slova u odnosu na J3.

Izgled pretiska

SPECIMEN

Pretisak se na novčanicama nalazi pod uglom od oko 23 stepena. Boja pretiska je crvena.

Dimenzije pretiska

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 67,4 mm, visina 7,6 mm, dok je razmak između slova oko 4,3 mm. Visina slova je 7,4 mm kod slova P, E, I, M i N, dok su slova S i C nešto veća – 7,6 mm.

Slika 68. Pretisak na novčanici od 50 dinara iz 1981. godine

Slika 69. Pretisak na novčanici od 500 dinara iz 1981. godine

Novčanice i serijski brojevi

Specimen pretisci J4 tipa zabeleženi su na sledećim novčanicama i serijama brojeva:

50 dinara	04.11.1981.	xx 0000000, kontr.br. 6 cif.
100 dinara	04.11.1981.	xx 0000000, kontr.br. 6 cif.
500 dinara	04.11.1981.	xx 0000000, kontr.br. 6 cif.

Pretisak tip J5

Pretisak tip J5 korišćen je za obeležavanje samo jedne novčanice, 1000 dinara iz 1981. godine. U odnosu na ostale članove J porodice pretisaka, ovaj ima najveću visinu slova i ukupnu širinu pretisaka.

Izgled pretisaka

SPECIMEN

Pretisak se na novčanici nalazi pod uglom od oko 30 stepeni. Boja pretisaka je crvena.

Dimenzije pretisaka

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretisaka su: širina 75,7 mm, visina 9 mm, dok je razmak između slova oko 5,8 mm. Visina slova je 8,7 mm kod slova P, E, I, M i N, dok su slova S i C nešto veća – 9 mm.

Slika 70. Pretisak na novčanici od 1000 dinara iz 1981. godine

Novčanice i serijski brojevi

Specimen pretisak J5 zabeležen je na sledećoj novčanici i seriji brojeva:

1000 dinara	04.11.1981.	xx 0000000, kontr.br. 6 cifara
-------------	-------------	--------------------------------

Pretisak tip K

Ovaj tip pretiska možemo videti samo na malom broju apoena, korišćen je sporadično i bez nekog pravila o periodu, veličini novčanice ili sl. Prilično je malih gabarita i postoji samo u jednoj veličini slova i razmaka između slova. Pretisak K mnogo je češće korišćen u ZIN-u za obeležavanje specimena bonova za gorivo, putničkih čekova i ostalih proizvoda manjeg formata koje je ZIN izrađivao.

Izgled pretiska

S P E C I M E N

Pretisak se na novčanicama nalazi pod uglom od oko 37 stepeni. Boja pretiska je crvena.

Dimenzije pretiska

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 50,8 mm, visina 5 mm, dok je razmak između slova oko 4,4 mm. Visina slova je 4,8 mm kod slova P, E, I, M i N, dok su slova S i C nešto veća – 5 mm.

Slika 71. Pretisak na novčanici od 10 dinara iz 1951. godine

Slika 72. Pretisak na novčanici od 100 dinara iz 1986. godine

Slika 73. Pretisak na novčanici od 50 dinara iz 1990. godine

Slika 74. Pretisak K tipa na bonu za gorivo (izradio ZIN)

Novčanice i serijski brojevi

Specimen pretisci K tipa zabeleženi su na sledećim novčanicama i serijama brojeva:

10 dinara	1951	AA000000
100 dinara	16.05.1986.	ZA 0000000, kontr.br. 7 cifara
50 dinara	01.06.1990.	AA 0000000, kontr.br. 4 cifara

Pretisak tip L

Relativno malo korišćen, pretisak L registrujemo na po jednom apoenju 1986. i 1989. godine, a zatim na tri uzastopne novčanice 1991. godine.

Izgled pretiska

SPECIMEN

Pretisak se na novčanicama nalazi pod uglom od oko 30 stepeni. Boja pretiska je crvena.

Dimenzije pretiska

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 61,1 mm, visina 5,4 mm, dok je razmak između slova oko 2 mm. Visina slova je 5,4 mm.

Slika 75. Pretisak na novčanici od 500 dinara iz 1986. godine

Slika 76. Pretisak na novčanici od 1000 dinara iz 1991. godine

Novčanice i serijski brojevi

Specimen pretisci L tipa zabeleženi su na sledećim novčanicama i serijama brojeva:

500 dinara	16.05.1986.	AA 0000000, kontr.br. 7 cifara
1.000.000 dinara	01.11.1989.	AA 0000000, kontr.br. 6 cifara
500 dinara	1991	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
1000 dinara	1991	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
5000 dinara	1991	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre

Pretisak tip M

Pretisak tipa M novijeg je datuma. ZIN ga prvi put koristi 2001. godine. Od prve zabeležene novčanice, 1000 dinara iz 2001. godine, obeležene M3 varijantom pretiska, sve kasnije novčanice do 2016 godine nose neki tip M pretiska.

U različitim varijantama, M pretisci izgledaju kao što je ispod prikazano. Odnos veličina pretisaka je prikazan u odnosu na realne dimenzije na novčanicama.

M1 SPECIMEN

M2 SPECIMEN

M3 SPECIMEN

Pretisak tip M1

Sa izuzetkom tri apoena, sve novčanice od 2001. do 2016. godine nose M1 tip pretiska.

Izgled pretiska

SPECIMEN

Pretisak se na novčanicama nalazi pod uglom od oko 25 stepeni. Boja pretiska je crvena.

Dimenzije pretiska

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 62,3 mm, visina 8,5 mm, dok je razmak između slova oko 2,5 mm. Visina slova je 8,3 mm kod slova P, E, I, M i N, dok su slova S i C nešto veća – 8,5 mm.

Slika 77. Pretisak na novčanici od 5000 dinara iz 2002. godine

Slika 78. Pretisak na novčanici od 100 dinara iz 2012. godine

Slika 79. Pretisak na novčanici od 50 dinara iz 2014. godine

Slika 80. Pretisak na novčanici od 1000 dinara iz 2014. godine

Novčanice i serijski brojevi

Specimen pretisci M1 tipa zabeleženi su na sledećim novčanicama i serijama brojeva:

5000 dinara	2002	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
100 dinara	2003	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
1000 dinara	2003	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre (potpis Mladen Dinkić)
5000 dinara	2003	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
100 dinara	2004	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
500 dinara	2004	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
50 dinara	2005	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
200 dinara	2005	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
10 dinara	2006	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
20 dinara	2006	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
100 dinara	2006	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
1000 dinara	2006	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
500 dinara	2007	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
5000 dinara	2010	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
10 dinara	2011	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
20 dinara	2011	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
50 dinara	2011	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
200 dinara	2011	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
500 dinara	2011	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
1000 dinara	2011	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
2000 dinara	2011	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
100 dinara	2012	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
500 dinara	2012	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
2000 dinara	2012	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
10 dinara	2013	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
20 dinara	2013	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
100 dinara	2013	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
200 dinara	2013	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
50 dinara	2014	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
1000 dinara	2014	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
5000 dinara	2016	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre

Pretisak tip M2

Pretisak tip M2 nešto je većih dimenzija od M1 varijante, slova su zdepastija i zadebljana. Nalazimo ga na samo jednoj novčanici, 1000 dinara iz 2003. godine i to varijanti sa potpisom Kori Udovički.

Izgled pretiska

SPECIMEN

Pretisak se na novčanici nalazi pod uglom od oko 34 stepena. Boja pretiska je crna.

Dimenzije pretiska

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 67,6 mm, visina 9,7 mm, dok je razmak između slova oko 2 mm. Visina slova je 9,7 mm.

Slika 81. Pretisak na novčanici od 1000 dinara iz 2003. godine (potpis Kori Udovički)

Specimen pretisci M2 tipa zabeleženi su na sledećim novčanicama i serijama brojeva:

1000 dinara	2003	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre (potpis Kori Udovički)
-------------	------	--

Pretisak tip M3

Pretisak tip M3 je isti kao M1, ali povećanih dimenzija. Na jedinoj novčanici kod koje je korišćen, vidamo ga u nespecifičnoj tamnoj sivkasto-ljubičastoj boji.

Izgled pretiska

SPECIMEN

Pretisak se na novčanici nalazi pod uglom od oko 23 stepena. Boja pretiska je tamno sivkasto-ljubičasta.

Dimenzije pretiska

Spoljne mere, od početnih do krajnjih ivica pretiska su: širina 71,6 mm, visina 11,2 mm, dok je razmak između slova oko 1,6 mm. Visina slova je 10,8 mm kod slova P, E, I, M i N, dok su slova S i C nešto veća – 11,2 mm.

Slika 82. Pretisak na novčanici od 1000 dinara iz 2001. godine

Specimen pretisak M3 tipa zabeležen je na sledećoj novčanici i seriji brojeva:

1000 dinara	2001	AA 0000000, kontr.br. 4 cifre
-------------	------	-------------------------------

Lista novčanica sa vrstom perforacije/pečata/pretiska (referentna tabela)

Apoen	Datum	Tip pečata/pretiska		
50 dinara	01.03.1886.	1		
10 dinara	02.01.1893.	1		
20 dinara	05.01.1905.	1		
100 dinara	05.01.1905	1		
10 dinara/40 kruna	1919.	1		
20 dinara/80 kruna	1919.	1		
100 dinara/400 kruna	1919.	1		
1000 dinara/4000 kruna	1919.	1		
100 dinara	30.11.1920.	2		
1000 dinara	30.11.1920.	1		
100 dinara	01.12.1929.	2		
50 dinara	01.12.1931.	2	D2	
1000 dinara	01.12.1931.	2		
100 dinara	15.07.1934.	2		
500 dinara	06.09.1935.	2		
1000 dinara	06.09.1935.	2		
20 dinara	06.09.1936.	C4		
10.000 dinara	06.09.1936.	C4	C5	
10 dinara	22.09.1939.	C4		
1000 dinara	01.05.1941.	D3		
500 dinara	01.11.1941.	C5		
1000 dinara	01.05.1942.	2		
1 dinar	1944	C2	C4	D2
5 dinara	1944	C2	C4	D2
10 dinara	1944	C2	C4	D2
20 dinara	1944	C2	C4	D2
50 dinara	1944	C2	C4	D2
100 dinara	1944	C2	D2	
500 dinara	1944	C2	C4	D2
1000 dinara	1944	C2	C4	D2
50 dinara	01.05.1946.	C2	C4	
100 dinara	01.05.1946.	B	C2	C4
500 dinara	01.05.1946.	C2	C5	
1000 dinara	01.05.1946.	C2	C4	D2
100 dinara	01.05.1949.	C2	C4	
1000 dinara	01.05.1949.	B	D1	
50 dinara	01.05.1950.	B	D1	
5000 dinara	01.11.1950.	C5		
1 dinar	1950	B		
2 dinara	1950	B		
5 dinara	1950	D1		
10 dinara	1950	B		
20 dinara	1950	B		
50 dinara	1950	B		
100 dinara	1950	C4		
500 dinara	1950	C4		
1000 dinara	1950	C4		
5000 dinara	1950	C4		
10 dinara	1951	B	K	
100 dinara	01.05.1953.	D1		
500 dinara	01.05.1953.	D1		
1000 dinara	01.05.1953.	D1		
100 dinara	01.05.1955.	B		
500 dinara	01.05.1955.	B		
1000 dinara	01.05.1955.	B		
5000 dinara	01.05.1955.	B		
100 dinara	01.05.1963.	F1		

500 dinara	01.05.1963.	F2		
1000 dinara	01.05.1963.	F2		
5000 dinara	01.05.1963.	F2		
5 dinara	01.08.1965.	G1		
10 dinara	01.08.1965.	G1		
50 dinara	01.08.1965.	G1		
100 dinara	01.08.1965.	I	G2	
5 dinara	01.05.1968.	C2		
10 dinara	01.05.1968.	C2	C3	
50 dinara	01.05.1968.	C2	G2	
500 dinara	01.08.1970.	G2	G3	
20 dinara	19.12.1974.	E1		
1000 dinara	19.12.1974.	E2		
10 dinara	12.08.1978.	H		
20 dinara	12.08.1978.	H		
50 dinara	12.08.1978.	C3		
100 dinara	12.08.1978.	H		
500 dinara	12.08.1978.	G2		
1000 dinara	12.08.1978.	G2		
10 dinara	04.11.1981.	J2		
20 dinara	04.11.1981.	J3		
50 dinara	04.11.1981.	J4		
100 dinara	04.11.1981.	J4		
500 dinara	04.11.1981.	J4		
1000 dinara	04.11.1981.	J5		
5000 dinara	01.05.1985.	J1		
100 dinara	16.05.1986.	K		
500 dinara	16.05.1986.	L		
20.000 dinara	01.05.1987.	C3		
50.000 dinara	01.05.1988.	J1		
100.000 dinara	01.05.1989.	E1		
500.000 dinara	VIII 1989	E1		
1.000.000 dinara	01.11.1989.	L		
2.000.000 dinara	VIII 1989	E1		
50 dinara	01.01.1990.	E1		
200 dinara	01.01.1990.	E1		
100 dinara	01.03.1990.	E1		
500 dinara	01.03.1990.	E1		
50 dinara	01.06.1990.	K		
10 dinara	01.09.1990.	E1		
1000 dinara	26.11.1990.	E1		
50 dinara	1991	J1		
100 dinara	1991	E1		
500 dinara	1991	L		
1000 dinara	1991	L		
5000 dinara	1991	L		
100 dinara	1992	E1		
500 dinara	1992	E1		
1000 dinara	1992	E1		
5000 dinara	1992	E1		
10.000 dinara	1992	E1		
50.000 dinara	1992	E1		
100.000 dinara	1993	E1		
500.000 dinara	1993	E1		
1.000.000 dinara	1993	E1		
5.000.000 dinara	1993	E1		
10.000.000 dinara	1993	E1		
50.000.000 dinara	1993	E1		
100.000.000 dinara	1993	E1		
500.000.000 dinara	1993	E1		

1.000.000.000 dinara	1993	J1		
10.000.000.000 dinara	1993	J1		
5000 dinara	1993	J1		
10.000 dinara	1993	J1		
50.000 dinara	1993	J1		
500.000 dinara	1993	J1		
5.000.000 dinara	1993	J1		
50.000.000 dinara	1993	J1		
500.000.000 dinara	1993	J1		
5.000.000.000 dinara	1993	J1		
50.000.000.000 dinara	1993	J1		
500.000.000.000 dinara	1993	J1		
10 dinara	1994	J1		
100 dinara	1994	J1		
1000 dinara	1994	J1		
5000 dinara	1994	J1		
50.000 dinara	1994	J1		
500.000 dinara	1994	J1		
10.000.000 dinara	1994	J1		
1 dinar	01.01.1994.	J1		
5 dinara	01.01.1994.	J1		
10 dinara	01.01.1994.	J1		
5 dinara	03.03.1994.	J1		
10 dinara	03.03.1994.	J1		
20 dinara	03.03.1994.	J1		
50 dinara	06.1996.	J1		
100 dinara	10.1996.	J1		
10 dinara	2000	C1		
20 dinara	2000	J1		
50 dinara	2000	J1		
100 dinara	2000	J1		
200 dinara	2001	C4		
1000 dinara	2001	M2		
5000 dinara	2002	M1		
100 dinara	2003	M1		
1000 dinara	2003	M1		
1000 dinara	2003	M3		
5000 dinara	2003	M1		
100 dinara	2004	M1		
500 dinara	2004	M1		
50 dinara	2005	M1		
200 dinara	2005	M1		
10 dinara	2006	M1		
20 dinara	2006	M1		
100 dinara	2006	M1		
1000 dinara	2006	M1		
500 dinara	2007	M1		
5000 dinara	2010	M1		
10 dinara	2011	M1		
20 dinara	2011	M1		
50 dinara	2011	M1		
200 dinara	2011	M1		
500 dinara	2011	M1		
1000 dinara	2011	M1		
2000 dinara	2011	M1		
100 dinara	2012	M1		
500 dinara	2012	M1		
2000 dinara	2012	M1		
10 dinara	2013	M1		
20 dinara	2013	M1		

100 dinara	2013	M1		
200 dinara	2013	M1		
50 dinara	2014	M1		
1000 dinara	2014	M1		
5000 dinara	2016	M1		

Literatura

U realizaciji ovog rada, korišćena je sledeća literatura cenjenih kolega:

1. Papirni novac Srbije i Jugoslavije (Paper Money of Serbia and Yugoslavia), Stojanović Željko, Beograd 1996.
2. Papirni novac Jugoslavije 1929-1994, Stojanović Željko, Beograd 1994.
3. Slovenski kovanci in bankovic v 20. stoletju, Vitomir Čop, Ljubljana 2015
4. Novac Srbije 1868-1918, Hadži-Pešić Jovan, Beograd 1995.
5. Novac Kraljevine Jugoslavije 1918-1941, Hadži-Pešić Jovan, Beograd 1995.
6. Novac Jugoslavije 1944-1992, Hadži-Pešić Jovan, Beograd 1996.
7. Kovanice i novčanice Jugoslavije, Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Srbije, Crne Gore i Makedonije, Višćević Zlatko, Kastav 2011.
8. Papirni novac bivše Jugoslavije i zemalja na području bivše Jugoslavije, Barac Borna, Zagreb 2002.
9. Novčani sistem Jugoslavije, Miodrag Ugričić, Beograd 1969.
10. FORMIRANJE I ISTORIJSKI RAZVOJ VIZUELNOG IDENTITETA U SLUŽBI ZAŠTITE KOVANOG I PAPIRNOG NOVCA U SRBIJI (1868 2018), Jauković Gordana, Beograd 2021.
11. "BOG ČUVA JUGOSLAVIJU" Politička i ideološka pozadina dizajna i ikonografije novčanica Kraljevine SHS/Jugoslavije, Vladimir Geiger/Suzana Leček, Zagreb 2020.
12. Denar na Slovenskem, Andrej Potočnik, Stanislav Štiblar, Ljubljana 2012
13. Standard Catalog of World Paper Money, Pick Albert, 2019.
14. Web archive aukcijskih kuća Spink, Stack&Bowers, Heritage Auctions, Katz Auctions, CGB Fr, Nooans
15. Aukcijski katalozi SND
16. Spravocnik po innostranoi valote – FNRI, 1956
17. Adler Hans (edit.), handbook of banknotes and coins in Europe special volume of the International Organ, Wien 1937